

УДК 712.253:502.753(477.44)

Аспір. Н.О. Сиплива – НУ біоресурсів і
природокористування України, м. Київ

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ РАРИТЕТНОЇ ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Відзначено основні етапи історії вивчення питання, вперше проаналізовано систематичну, біоморфологічну та географічну структури раритетної культивованої дендрофлори природно-заповідного фонду Вінницької, що охороняється Червоним списком МСОП, Європейським червоним списком

*Post-graduate N.O. Sipliva – National university of life and environment
sciences of Ukraine, Kiev*

The structural analysis of rare wood flora of parks in Vinnitsa region

The main historical ages of researching the issue have been mentioned in the article. Also the systematical, biomorphological and geographical structure of rare cultivated dendroflora of naturally-protected fund of Vinnica region, which is protected by the IUCN Red List and European Red List has been analyzed for the first time.

Активний розвиток заповідної справи у Вінницькій області пов'язаний з утворенням у 1967 р. обласної інспекції охорони природи при Державному Комітеті УРСР, під керівництвом А.Н. Бірюкова, що є одним із центрів відновлення біорізноманіття регіону. Разом з науковими співробітниками АН УРСР, лісової дослідної станції, працівники лісового і сільського господарства та природоохоронна громадськість виконують роботи з виявлення природних та малотрансформованих ландшафтів.

Під час обстеження, заповідання та систематизації цінних природних та штучно створених об'єктів у 1985 р. було складено реєстр природно-заповідного фонду Вінницької області. У створенні реєстру взяли участь заступник голови Президії обласної ради товариства охорони природи А.Ю. Литвиненко, директор обласного будинку природи О.О. Герасименко, методист обласної організації товариства охорони природи О.М. Георгієвський.

Мета наших досліджень – здійснити інвентаризацію насаджень штучно створених об'єктів природно-заповідного фонду Вінницької області (ПЗФ ВО); визначити сучасний стан насаджень; проаналізувати систематичний, біоморфологічний, географічний склад деревних видів, виділити найцінніші види дендрофлори.

Результати інтродукції, видове різноманіття дендрофлори Поділля знайшли своє висвітлення у працях [М.А. Кохна, 1991, Черняк В.М, 1994, 1999, 2000, 2004, Г.І. Денисик, Г.В. Чернова, А.В. Гудзевич, А.М. Дручинський, 2008, О.К. Дорошенка, 1983, О.О. Корчемний, 1998, А. Литвиненка, 1972, В.М. Кузь, В.М. Черняк, 1992, О.Л. Липа, 1952, Б.Є. Балковський, 1939].

За останні десятки років комплексному аналізу дендрофлори парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, частини Вінницької області приділив увагу Черняк В.М., результати його досліджень висвітлено у праці "Культивована дендрофлора Волино-Поділля, перспективи її використання та збагачення". Під раритетними видами ми розуміємо види, які перебувають під загрозою зникнення у світовому масштабі, а також окремих країн, занесених до Червоних

книг – Міжнародного союзу охорони природи та природних ресурсів (МСОП), Європейського Червоного списку тварин і рослин.

За нашими дослідженнями, до раритетної культивованої дендрофлори Вінницької області віднесено 26 видів, що належать до 12 родин, 20 родам двох відділів. Співвідношення *Pinophyta* та *Magnoliophyta* за кількістю раритетних видів становить 1:1 або 50 %:50 %. З найбільшою кількістю видів виділено родину *Pinaceae* Link. – дев'ять видів (34,6 % від загальної кількості видів). Від двох-чотирьох видів мають родини *Cupressaceae* F.W. Neger., *Rosaceae* Juss., *Juglandaceae* Lindl. Такі родини як: *Ginkgoaceae* Engelm., *Betulaceae* S.F. Gray., *Simarubaceae* Lindl., *Rutaceae* Juss., *Aceraceae* Lindl., *Platanaceae* Lindl., *Caesalpiniaceae* Taub., *Araliaceae* Vent. мають по одному виду. У табл. 1 подано систематичну структуру раритетної дендрофлори ПЗФ ВО.

Табл. 1. Систематична структура раритетної дендрофлори парків ПЗФ ВО

Назва родини	Кількість родів	Назва роду	Кількість видів
<i>Ginkgoaceae</i> Engelm.	1	<i>Ginkgo</i> L.	1
<i>Cupressaceae</i> F.W. Neger.	2	<i>Chamaecyparis</i> Spach.	2
		<i>Platycladus</i> Spach.	1
<i>Pinaceae</i> Link.	6	<i>Abies</i> L.	2
		<i>Pseudotsuga</i> Carr.	1
		<i>Tsuga</i> Carr.	1
		<i>Picea</i> Dietr.	2
		<i>Larix</i> Mill.	2
		<i>Pinus</i> L.	1
		<i>Malus</i> Mill.	3
<i>Rosaceae</i> Juss	2	<i>Armeniaca</i> Scop.	1
<i>Juglandaceae</i> Lindl.	2	<i>Juglans</i> L.	1
		<i>Pterocaria</i> Kunth.	1
<i>Betulaceae</i> S.F. Gray	1	<i>Alnus</i> Gaertn.	1
<i>Simarubaceae</i> Lindl.	1	<i>Ailanthus</i> Desf.	1
<i>Rutaceae</i> Juss.	1	<i>Phellodendron</i> Rupr.	1
<i>Aceraceae</i> Lindl.	1	<i>Acer</i> L.	1
<i>Platanaceae</i> Lindl.	1	<i>Platanus</i> L.	1
<i>Caesalpiniaceae</i> Taub.	1	<i>Cercis</i> L.	1
<i>Araliaceae</i> Vent.	1	<i>Aralia</i> L.	1
Всього 12	20		26

Біоморфологічний аналіз показав, що на території парків зростає дві життєві форми деревних раритетних видів. Життєва форма – зовнішній вигляд рослин, який відображає їхню пристосованість до умов середовища у процесі філогенезу [О.А. Калініченко, 2003]. До вічнозелених дерев належить 10 видів (38,5 % від загальної кількості видів): *Pseudotsuga menziesii* (Mird.) Franco., *Pinus banksiana* Lamb., *Picea pungens* Engelm. та ін. Кількість листопадних дерев – 16 видів (61,5 %): *Ginkgo biloba* L., *Larix deciduas* Mill., *Platanus orientalis* L. та ін. Під час досліджень проаналізовано дерева за класами їх висоти. За розмірами дерева поділяють на чотири групи: дерева I величини – висота понад 25 м., II величини – 20-25 м, III величини – 15-20 м, IV величини – 5(7)-15 м (рис. 1).

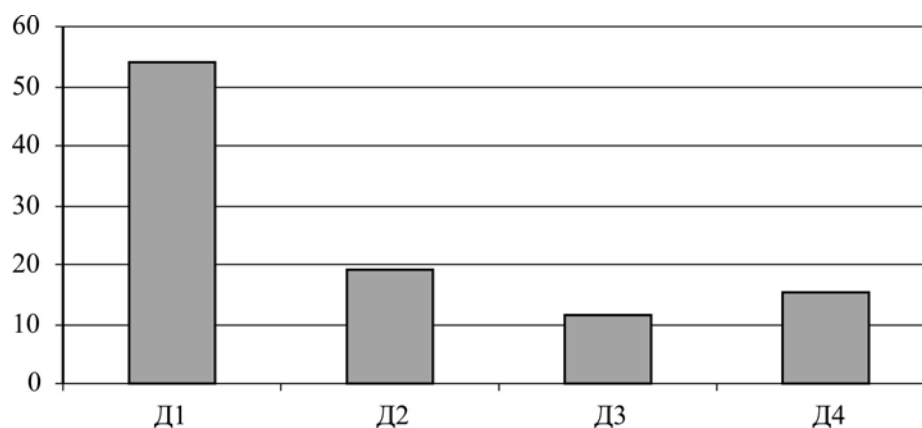

Рис. 1. Розподіл раритетної дендрофлори за класами висоти в парках ПЗФ ВО

У дендрофлорі парків переважають дерева першої величини – 14 видів або 53,9 % від загальної кількості видів. На другому місці дерева другої величини – п'ять видів (19,2 %). Чотири види мають дерева четвертої величини (15,4 %), а три види віднесено до дерев третьої величини (11,5 %). У діаграмі 1 показано відсоткове співвідношення дендроекзотів від класу їх висоти.

Згідно з флористичним поділом світу за А.Л. Тахтаджяном (1970), проаналізовано раритетну дендрофлору. З табл. 2 видно, що найбільша кількість видів походить з Східноазійська області – дев'ять видів (34,6 %), дещо менше (вісім видів або 30,8 %) – Атлантико-Північноамериканської області.

Табл. 2. Розподіл раритетної дендрофлори за флористичними областями парків Вінницької області

№ з/п	Назва флористичної області	Кількість видів	% від загальної кількості видів
1	Євросибірська	5	19,2
2	Атлантико-Північноамериканська	8	30,8
3	Східноазійська	9	34,7
4	Середземноморська	1	3,8
5	Сахаро-Гобійська	3	11,5
Всього		26	100

Отже, раритетна дендрофлора парків ПЗФ ВО представлена 26 видами, що належить до 12 родин, 20 родів і становить 6,3 % від загальної кількості дендрофлори парків Вінницької області. Найбільша кількість видів походить з Північної Америки, Японії, Китаю, Кореї.

Література

1. Балковський Б.Є. Матеріали до вивчення флори Поділля // Журнал ін-ту ботаніки АН УРСР. – 1939. – № 23. – С. 65-80.
2. Денисик Г.І., Чернова Г.В., Гудзевич А.В., Дручинський А.М. Перлини Східного Поділля. – Вінниця : Вид-во "Тезис", 2008. – 230 с.
3. Дорошенко О.К. Дендрологічні осередки Вінниці та можливості їх використання з метою заготівлі екзотів для озеленення міста // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні. – 1983. – Вип. 22. – С. 54-58.
4. Европейский Красный список животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения во всемирном масштабе. – Нью-Йорк, ООН, 1992. – 167 с.
5. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2003. – 197 с.
6. Корчемний В.Г. Екзоти Поділля. – Тернопіль : Вид-во "Лілея", 1998. – 240 с.

7. Кохно Н.А. Интродуцированные деревья и кустарники в дендрофлоре УССР и их таксономический состав // Интродукция и акклиматизация растений. – 1991. – Вып. 13. – С. 23-25.
8. Кузь В.М., Черняк В.М. Пам'ятки садово-паркового мистецтва Вінницької області // Матеріали звітної наукової конференції природничого факультету за 1992 рік. – Тернопіль, 1993. – С. 24-25.
9. Литвиненко А.Ю. Парки Вінничини. – Одеса : Вид-во "Маяк", 1972. – 39 с.
10. Лыпа А.Л. Дендрологические богатства Украинской ССР и их использование // Озеленение населенных мест. – К. : Изд-во Акад. архитектуры, 1952. – С. 9-52.
11. Тахтаджян А.Л. Происхождение и расселение цветковых растений. – Л. : Изд-во "Наука", 1970. – 135 с.
12. Черняк В.М. Екологічні та дендрологічні дослідження в старовинних парках Вінницької області // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль. – 1999. – № 1(4). – С. 21-27.
13. Черняк В.М. Культивована дендрофлора Волино-Поділля, перспективи її використання та збагачення. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2004. – 264 с.
14. Черняк В.М. Підсумки інтродукції листяних на Волино-Поділлі // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Біологія. – 2000. – № 3(10). – С. 10-17.

УДК 630*187;226;228;3

Ст. наук. співроб. Ю.С. Шпарик, канд. с.-г. наук –
УкрНДІгірліс¹, м. Івано-Франківськ;

В.П. Лосюк – Національний природний парк "Гуцульщина", м. Косів

СТРУКТУРА І СТАН ДЕРЕВОСТАНІВ ЯЛИЦІ БІЛОЇ НА КОСІВЩИНІ

Проведено аналіз структури корінного ялицевого деревостану за даними постійної пробної площі НПП "Гуцульщина" щодо його стану та сукцесій. Наявність декількох ярусів та багатьох порід в складі забезпечує високу стійкість лісів ялиці білої.

*Senior research officer Yu.S. Shparyk – Ukrainian Research Institute
for Mountain Forestry, Ivano-Francovsk; V.P. Losyuk –
National Natural Park "Gytsyl'schyna", Kosiv*

Fir stand structure and health condition at Kosiv district

Analysis of the fir (*Abies alba* Mill.) natural stand structure is given according to the permanent plot data established in NNP "Gytsyl'schyna" forests in context of the stand stability and succession. A conclusion is drawing that layers and species diversity ensure a high stability of the fir stands in the region.

Ялицеві деревостани в регіоні Українських Карпат є одними з найпоширеніших типів деревостану – за площею вони посідають третє місце після бука і ялини, а частка їхньої площі становить близько 7 % (у лісах Держкомлісгоспу України) і має тенденцію до зростання впродовж останніх років [1]. У Косівському районі нараховується 29 головних деревних порід, зі значною перевагою букових та ялинових деревостанів – ці дві породи формують 78,3 % площі лісів району. Ялиця біла (*Abies alba* Mill.) представлена на 7,2 % площ, що відповідає регіональному рівню. При цьому, ялицеві деревостани останніми роками привертають до себе підвищену увагу через високу їхню стійкість до зовнішніх впливів та успішне природне відновлення [2-5].

¹ Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва (УкрНДІгірліс) ім. П.С. Пастернака